

El com, el quan i el perquè
ELS DETALLS DEL MÓN. BIEL MESQUIDA

Sebastià Perelló

*Nuestro destino no es espantoso por irreal;
es espantoso porque es irreversible y de
hierro. El tiempo es la sustancia de que
estoy hecho. El tiempo es un río que me
arrebata, pero yo soy ese río; es un tigre que
me destroza, pero yo soy el tigre; es un fuego
que me consume, pero yo soy el fuego. El
mundo, desgraciadamente, es real.*

Borges

El Detall. L'esvorell. Fer a trossos. I del fragment, diuen, n'has de desconfiar perquè desencamina, desenfoca. Però s'ha de mirar, fil per randa. De *talea*, diu l'etimologia. La branca que serveix per transplantar. Dir a la menuda, mostrar els indicis, oferir clarianes, donar clarícies que permetin l'empelt, l'alteració. Mudar de lloc, esporgar, posar en clar, plantar, només un tall (la incisió) a l'escorça dels dies fins que hi càpiga la muda, i provocar una fusió, l'embull que descarrera, l'adulteració que fa recelar, però també el capgirell, la disparitat en la fecundació, un sol cos nou que en el seu titubeig mostra la seva versatilitat íntima més creadora. El detall generador, que inventa allò que mostra, allò que provoca la mutació. Mirar de bell nou coses vistes. El detall aguditzat com a símptoma d'una realitat inflamada. El remei. Metzina i medicina. Ja ho diuen, el diable s'amaga en els detalls. I el Poder no hi entra, en detalls, els abandona a les criatures. I a la literatura. Leonardo de Vinci deia que els detalls fan la perfecció, i la perfecció no és un detall.

Cop en sec, que sol dir el cronista, sé veure en aquest llibre la ciència dels detalls que reclamava La Bruyère, aquella atenció a les mancances i misèries de la república que sovint abandonen els qui governen el món, a allò que negligeix el segle, la fullaraca que deixa la Història. Mesquida en el seus escrits fa saltar els detalls, els fa servir per enervar, afleblir els *marxandos*, mostrar la seva ignomínia. Perquè ara i aquí l'única revolta possible, fent servir les paraules d'Albert Cossery, és la irrisió. Les seves carnívores flors del contrasentit. *No oblidis que no escric res que sigui segur*, diu un dels protagonistes d'aquest llibre. La literatura de Mesquida, aquí, ja no és un laboratori, és el seu treball de camp, lletra que s'escriu en el lloc mateix de l'aiguabarreig, literatura que s'exposa a la realitat més líquida i fluida, de manera compulsiva, al

vertigen d'èsser aigua de cistella, que diuen a les terres on va néixer en Biel, quan parlen d'allò que és esmunyedís. El traficant de llenguatges s'arrisca, magmàtic i magnètic, en la crosta falsa i mel·líflua de la realitat, com un antisèptic, lletra oxigenada que mostra la superfície efervescent de l'instant, dels temps cínics que corren. És la literatura decapant, de sempre, de Biel Mesquida. Inscripcions, incisions fetes en el vast cos del món, notes de temps i viceversa, catàleg d'instàntànies que en la seva successió constitueixen el fris que és comèdia si hi penses i tragèdia si te'n sents. I del que passa, en fa un mapa, que és un teatre *-mundo inmundo*, que diria Gracián- on has de fer el teu paper. Ell sap bé quin és el seu. El cronista és un home de món, però això no hauria de despistar. És ben cert que sap treure el llustre als mots, que el seu verb rutilant n'ha enlluernat més d'un amb la seva refulgència. Però l'esclat, no cal oblidar-ho, prové d'un estat d'insatisfacció, de desconeixença pròpia *-són paraules seves-* que ha fet creure a alguns que es tractava d'un simple discurs aparatós. El cronista ha comparegut a l'escenari com a pedra d'escàndol. És un retret que li han fet sovint. Sí, una pedra amb la qual no hauríem d'ensopegar. Una trampa (skandalon) que fa caure sobretot els homes i les dones exemplars, a tots aquells que la raó els passa per damunt i els enterra. Els que s'exciten amb la literatura edificant. A l'home de les instantànies i de la fluïdesa, l'han volgut fixar, convertir-lo en el seu clixé, el seu lloc comú i fer-lo així, part de la conxorxa. En un aforisme, Kafka parla precisament dels lleopards que irrompen en el temple i buiden els vasos del sacrifici. Això és repeteix contínuament, fins que és calculable de manera anticipada i esdevenen part de la cerimònia. Però no hem de passar ànsia. És una manera d'entretenir les vestals del temple. Percaça en l'instant i en les ombres immediates del present opac, hi llança els mots. I és cert, són focs d'artifici. L'escriptura és forma, diu l'escriptor, les cartes a la vista. Fins i tot alguns han parlat de preciosisme verbal, llampant i cridaner. Per ventura és cert: és la claror que necessita una realitat asfixiant i de fulletó. Biel Mesquida en les seves cròniques és operístic, burlesc, exagerat i hiperbòlic. Deforma qui no es conforma. Qui no està conforme. Una mena de literatura anamòrfica. Clar que és lluent, detonant, per tal de dir aquest món sempre nou de trinca, sense memòria, que és una sarsuela, una opereta. Ja no és el negre de Flaubert el color de la província, sinó el flamant color de la desesperació i l'arrogància. I sempre a partir d'allò que deia el seu mestre Barthes: el real concret, la nota insignificant, l'escriptor que es conta en la història. I que reclama els móns possibles. Li és necessari com el pa el detall hiperbòlic, elefantíac per tal de dir aquesta realitat esmorteïda i mossona que ens envolta. I pot enlluernar la guarda, la

congregació o l'escamot, mai, però, el seu lector, que no perd el món de vista, ans al contrari, la centella li permet atalaiar l'engranatge magnífic del segle i de la vida, i les seves misèries. Sempre a la menuda. Truman Capote afirmava que l'art era fet de detalls, tant era que fossin imaginació pura o una destil·lació de la realitat. Mesquida ens ofereix el món en miniatura, un bonsai agegantat del món. El món i la bolla. Un retaule atomitzat de les coses que passen, una visió que esclata en naufragis, infortunis, melodrames, entremès, farsa, sainet i un fester. Sempre he pensat que la precisió és una mica puritana, que el luxe és l'eventualitat. Crec que Biel Mesquida provoca una mena d'hipertròfia del detall, però que realment no cerca el mimetisme que extenua, el color local. Si cisella les seves històries en la minúcia fins a l'exageració és perquè postula una realitat –paraules d'un altre dels seus mestres, Borges- a partir d'allò que és més circumstancial i ens aboca a la impostura: el que mostra el llautó i apareix fabulós, absurd, il·lògic, fantàstic és el món que li serveix d'escenari. I és la seva manera de fer forat, la seva mirada incisiva i la seva veritable provocació. La limitació, els detalls – aquest és tot el sentit de l'escriptura dels nostres dies, insistia Josep Pla. No passa sobre la realitat immediata de puntetes i per sobre, no s'aboca al segle a l'engròs, ni damunt damunt, això és cosa dels *marxandos*, que no s'entreenen en les coses que poc importen si no afecten la butxaca. En definitiva, les coses sense importància. Però el cronista s'hi entreté, mostra els seus personatges sempre fora de lloc, entre els malentesos i la perplexitat. En moltes d'aquestes històries compareixeran els protagonistes just en el moment en què cau el castell de cartes i això els aboca a la indecisió o a l'evidència de la necessitat d'un canvi. El canvi. Quan es prenen les decisions radicals, quan es troben en les arrels de les decisions. En Biel Mesquida fa evident que sempre ens acompanya un desig inoperant de convertir els fets minúsculs en tragèdies i d'altra banda, de no saber distingir en molts de casos els nostres actes que ja no tenen remei. En el món de la dispersió i en l'era de la desaparició en què tot quant passa no deixa traces, la tragèdia té la forma d'una notícia banal i els petits equívocs sense importància fan l'ombra d'una catàstrofe. I és en la fullaraca dels grans esdeveniments, que deixa el temps i la llavor, on s'han de coure aquestes històries, en la discontinuïtat dels fragments, en les tessel·les d'un mosaic textual.

Oscar Wilde deia que la diferència que hi ha entre el periodisme i la literatura és que el periodisme és il·legible i que la literatura, no la llegeix ningú. I vull entendre-hi que parlar de literatura sense ficció o de gènere menor per tal de referir-se al periodisme, o insistir en el fet de literatura efímera o immediata, de diari, és un *doi*. La

distinció entre periodisme i literatura, aquí, no té sentit, quan hi ha una voluntat de confondre gèneres, una promiscuïtat que vol pertorbar les expectatives, i desdibuixar les fronteres. I crec que la substància de les cròniques arrela en la xafarderia. Deixau-me citar les paraules de Pla: *En els pobles grans i petits, la història interna no és res més que la xafarderia. És – adhoc en els països més civilitzats- la història real de la gent. (...) Els grans escriptors del segle XVIII –el doctor Jonson, Voltaire, Diderot, etc.- foren impressionants xafarders. La civilització és l’anècdota: no es pot passar d’aquí. I l’anècdota, l’episodi marginal i curiós (la raresa sempre inèdita d’en Mesquida) s’institueix com el bessó d’aquests escrits i la forma d’exposar la història més real de la gent, literatura de fets particulars. Cal considerar la possibilitat d’entendre la singularitat dels seus personatges, l’anomalia de les situacions, l’excelsionalitat de les perspectives com una ànsia, el desig de transformar el teatre ordinari i grosser on les dones i els homes, ara i aquí, han de fer els seus papers.*

També estic convençut que aquestes cròniques agafen un altre sentit llegides en el llibre. No és un simple recull d’articles, que d’altra banda no hauria de fer pensar a ningú que això suposa una forma velada d’objecció. El que vull dir és que llegides a la premsa agafen una forma que em recorda la consideració del fragment de Schlegel (Athenaeum, fragment 206). El fragment acabat en si mateix, separat, com un eriçó. En canvi aquí en el llibre es conformen com a històries en arxipèlag que deixen veure la mar, el monstre de la totalitat, el món. Els fragments, aquí sí, esparsos, desaparellats, que diria mestre Barthes, en miscel·lània, no pretenen restituir cap mena de completesa, no s’integren en un conjunt, sinó que tal com volia Blanchot qüestionen des de la seva precarietat el món, fragments que resisteixen davant la totalitat engolidora. La literatura com a sedimentació, una mena d’allò que en el jazz en diuen, *break*. En el llibre les històries guanyen per allò que perden: no semblen arrodonides, recuperen els caires, treuen profit a la defecció que deixen veure en el seu assemblatge. S’exposen més abandonades, en la seva discontinuïtat, intermitent, els detalls aquí revelen el seu tarannà de menudalla, els homes i les dones d’aquests retalls reparen en l’evidència d’èsser negligibles, menors, descartables. I només s’insinua el fet que és des d’aquesta mateixa posició que poden resistir l’embat del monstre. Semblen dir molt fluixet que és en les escapçadures que cal reinventar-nos refractaris a la homogeneïtat i al gregarisme. Mesquida, en aquest sentit, s’enginya la literatura com a GPS, una brúixola que ens arramba als detalls del món. Vos durà a perdre, en podeu estar segurs, però sempre i en tot moment sabreu on vos trobau. Aquí i ara. Exposats a la fragilitat, lluny de l’art que

cerca la fascinació aïllat del món i de la vida quotidiana en la seva perfecció de peça acabada i transitiva. Éssers en les seves vides minúscules, esqueixats, immersos en el teló de fons de la vida corrent, de la vida llisa que els aclapara i en combat precisament contra la banalitat que els rosega lentament i que els abisma cap a la completa invisibilitat. I fa servir els detalls per retallar aquestes figures en la vacil·lació, s'hi aproxima des de la fracció, les restes, els residus, els moments d'indeterminació que les aplega indisponibles, a punt de ser un altre, de ser en un altre lloc, en aquesta fluctuació. I és en aquest sentit també que estan exposats a la felicitat, al detall joiós, aquell que cerques quan mires una pintura, un Vermeer, i els ulls se'n van rera una pinzellada, una taca, les coses petites. Mesquida també coneix el plaer de l'atenció sobre els detalls "insignificants". I quan els textos es recuperen en llibre ja hauran patit aquesta mutació: deixen veure més clarament les llacunes, els buits. Ja ho sabem, el detall sempre és una ruïna. Bruno Schulz, dels detalls, en deia encarnacions fragmentàries i afegia que tenien una consistència mística i que era on residia integralment el geni. Transitori, efímer, parcial, incomplet, residu d'un mirall trencat, així se'ns apareix *Els detalls del món*.

I en aquestes vides constel·lades en un aquàrium coral s'hi percep l'*horror vacui* del gabinet de curiositats insular. Les illes convertides en una mena de col·lecció invasiva de monstres, rareses, betlemets il·legals, banastres, totes les estacions de la felicitat i l'infortuni. El cronista escriu des del desig de veure trencar-se el món compacte de l'ordre establert (rebels, ressentits resistents, furiosos, tots els que surten de botador), però també des de l'angúnia de veure que triomfen els que olien l'engranatge mafiós (especuladors, bergants, polítics sense escrúpols). I en aquest garbuix la literatura es revela com el lloc dels superflus, dels residus, restes del naufragi, el lloc on es fan evidents i on revénen els efectes secundaris i els col·laterals de la vida contemporània on actuen els sastres del desastre i els filadors de catàstrofes. I el text rebenta en mil bocins i ens exposa a la precarietat, aquesta trencadissa que sempre espanta i esdevé en mans dels de sempre una amenaça a la seguretat, a la unió indivisible i indisoluble del Poder, de la totalitat. I això s'ha produït en l'aparició del detall minúscul, liminar, calidoscòpic, en forma d'un flux apedaçat que permet desvelar que la por al món invertebrat dels supeflus, dels que sobren i fan nosa no és una amenaça a la seguretat sinó al descontrol que camufla l'ordre aparent dels que dominen el merderar, la nostra modernitat líquida rica en residus. Mesquida dirigeix el far cap a zones que l'ordre imperant ha deixat a les fosques. I els seus protagonistes són els figurants de les ombres que de cop i volta reben la claror dels reflectors de la seva

literatura. Desconcertats, fronterers, irrelevants, de cop i volta tenen dret a la paraula i molts escriuen el text (diataris, cartes, sempre papers privats) que els ha de canviar de vida, o bé quan es troben a punt de caure de la banda dels que sobren. La literatura com a abocador on s'il·luminen les restes, el repussall. I s'inventa aquesta manera de dir aquesta realitat residual: són aquestes novel·les nanes, bastides en un excés de trames que absorbeixen el món saturat, sobrecarregat, inarticulat de la vida insular contemporània. Biel Mesquida avança cap a un nou gènere: la novel·la urgent, una literatura per al món soluble i instantani del segle XXI. Una novel·la urgent que prové del reciclatge de textos, literatura recuperada del vertigen que passa i que instaura la relectura, la resignificació, la requalificació textual com a estratègia literària per a la modernitat escumosa actual. Literatura que asila allò que queda en la cuneta de la contemporaneïtat frenètica, ferotge, on tot queda desfasat avui mateix. Avui ha passat de moda. Cediu el vostre lloc. Mesquida fa ús de la transitorietat, de la fragilitat, d'allò que és efímer, com si fos un cavall troià de la nanotecnologia literària, una busca dins un ull (i dins el cànon literari) que pretén instal·lar-se en el fluïd dels zappings. I per això en aquest llibre no és estrany que el passat sigui un àlbum d'imatges i el present fluidesa verbal. Un ciclorama que ens descobreix en un món com a sala d'urgències on individus erugats, en l'extrema vulnerabilitat viuen perplexos davant allò que sobrevé. I l'accident és la metàfora del cataclisme d'aquest món on impera l'ordre aparent.

Davant la terbolesa del món Mesquida ens fa una proposta cartogràfica, un atlas, el món damunt les espatlles, una col·lecció de mapes. Si des del títol ja ens remet a una idea d'ordre (mundus), i l'escala d'observació és la gran distància, des del títol també ja qüestiona la idea de totalització, la fragmenta, i cal repensar aquesta idea des d'una posició estètica. Un model fractal i una visió pluriscòpica del món. No hi ha cap perspectiva privilegiada d'observació, cap escala des d'on la coneixença serà la definitiva, no hi ha un lloc fixat des d'on guaitar la màquina del món. Estau embarcats en el vertigen d'un zoom. Ara mirau de lluny, ara sou just a tocar, ara el llibre es conforma en un panorama (veure visions, un espectacle, l'etimologia, com aquelles proves amb cotó que proposa la publicitat, no enganya), ara vos precipitau localment en el microcosmos, en els detalls a la desbandada de les cròniques. Del paisatge vast del llibre a les històries mínimes. I de sobte em vénen al cap unes paraules que encallen aquí des de la contraportada del *Microcosmi* de Claudio Magris: *epifania dell'attimo e memoria*, i crec veure corrents subterranis entre els dos llibres. Tan llunyans i tan propers a la vegada: fugacitat, besllum i incertesa. I aquesta recomposició infinita i

improbable dels miralls trencats. L'inventari més increïble i primfilat per tal d'encarar-nos al món per un forat que, diuen, ningú mai no ha descobert. He sentit a dir també que en la literatura s'empesquen la manera d'obrir aquest trau. En Biel Mesquida ha obert la bretxa. I vull citar aquí les paraules de Borges que Magris fa servir d'epígraf al seu llibre i que poden ser també útils aquí: *Un hombre se propone la tarea de dibujar el mundo... Poco antes de morir, descubre que ese paciente laberinto de líneas traza la imagen de su cara.* I la cara de tots, en el llibre persistent del món, de cada dia. Tots som aquestes paraules i el llibre malauradament és un mirall. I avui per avui, fa feredat. Bell i terrible. Comèdia i tragèdia. I sobre el llibre el gust de la pluja, purificativa, vigoritzadora, tonificant: aigua de bimbolla, barrumbades, tempestes seques, niguls negres, ruixats, aigua de clauet, temporals, cama d'aranya. I la literatura com energia renovable que ens ha de deixondir. Un escriptor no hauria de demanar res més. Clavar l'ull en l'efervescència de la mudança.